

NIEUWS UIT LAMBARENE.

Bureau van uitgifte: Vonderlaan 22, Apeldoorn.

Nummer 5.

(GRATIS).

Februari 1934.

Nieuwe patiënten, die onderzocht moeten worden.

Brief van Dr. Albert Schweitzer.

—o—

Ik gebruikte den namiddag van den derden stillen Zondag in December (17 Dec.) om den vrienden van het werk in Lambarene het een en ander mee te deelen, van wat er in de laatste 8 maanden in het ziekenhuis voorgevallen is. Boven de palmen voor mijn venster staat een helblauwe hemel. Van de rivier af komt een nauw merkbaar briesje. Op de gemaaide weide scheppen de geiten van het ziekenhuis een luchtje, ieder begeleid door een witten reiger. Geen geluid stoort de stilte.

Vanmorgen heerschte er in het ziekenhuis een groote droefheid. Een Evangelist der Evangelische missie, Eyeronzho genaamd, die sedert weken

met een slepende ziekte bij ons lag, stierf en werd, daar men hier de lijken niet boven aarde houden kan, spoedig op het zendingsstation van Lambarene begraven.

Wij allen achtten hem als een goed en verdienstelijk mensch. Hij was een hoofdman van aanzien, toen hij, ongeveer tien jaar geleden, zich geroepen voelde, verkondiger van het Evangelie te worden. Tegen den wil (en zelfs de bedreigingen) zijner familie in, gaf hij zijn waardigheid op, volgde de Evangelisten-school en ontplooië later in een eenvoudige en diepe vroomheid een gezegende werkzaamheid, waaraan de dood nu een al te vroeg einde maakte.

Voor ik mij ter begrafenis naar het zendingsstation begaf, hield ik in het ziekenhuis, naar woorden uit de Pro-

feten, een adventpreek over het geloof aan het rijk Gods.

Over onze gezondheid en onzen arbeid kan ik in hoofdzaak slechts goede berichten geven. In het droge jaargetijde, dat van Mei tot het einde van September duurt en hier de plaats van den winter inneemt, konden zij, wier gezondheid door een langdurig verblijf hier wat aangegrepen was, zich geheel herstellen. De vruchten uit onzen grooten tuin hebben veel bijgedragen tot onze gezondheid. Die tuin brengt nu veel grooter oogst op dan vroeger, omdat wij door onze kudden geiten en schapen in staat zijn, hem op de vereischte manier te bemesten. Het best gedijen tomaten, kool, boonen, wortelen en sla. Erwtten leveren geen vrucht. Er valt ook niet te denken aan het poten van aardappelen, waarvan jaren lang hardnekkig voortgezette pogingen ons overtuigden.

In den tuin vinden de bewoners van het ziekenhuis, welke daar vertoeven als begeleiders van patiënten, ruimschoots bezigheid, wanneer zij daartoe in staat zijn. Daar het gedurende zoo'n langen tijd niet regent, moet de tuin dagelijks met water, dat uit de rivier naar boven gehaald wordt, terdege begoten worden. Gelukkig veroorlooft de bodemgesteldheid het, den tuin vlak bij de rivier aan te leggen. Doch dit jaar hebben de waterdragers het moeilijk, doordat vóór den tuin zich een zandbank gevormd heeft van ongeveer veertig Meter, waardoor voor hen de weg naar het water veel langer geworden is. Voor de grootere moeite worden zij door passende geschenken schadeloos gesteld. Van begin October af beginnen de groenten onder den invloed van de warme onweerregens te rotten. Ge-

durende het natte jaargetij kan men slechts en gewoonlijk met weinig succes probeeren verschillende soorten van boonen en salade te planten, die tegen regen bestand zijn.

Uit Europa kwamen: den 21en Juni juffr. Emmy Hopf uit Bern (voor haar tweede verblijf alhier) en juffr. Ida Stettler, eveneens een Zwitsersche, en den 10en Augustus de Zweedsche arts Stig Holm. Naar huis terug gingen: den 10den Mei juffr. Emma Hausknecht en juffr. Martha Winkelmann, den 16en November juffr. Emilie Speerri.

Over de werkzaamheden van juffr. Hausknecht en juffr. Winkelmann vertelde ik reeds iets in een vorigen brief. Juffr. Speerri leidde gedurende de laatste maanden van haar verblijf hier, het werk in de aanplanting, waarvoor zij niet slechts door haar kennis van zaken, maar ook door haar bijzondere gave om met de zwarte arbeiders om te gaan, buitengewoon geschikt was.

Ik zelf zal mij in den loop van den winter voor eenigen tijd naar Europa begeven.

De toeloop van menschen, diep uit het binnenland vandaan, die het ziekenhuis opzoeken om zich te laten opereeren, houdt aan. Het getal der grootere operaties zal aan het eind van dit jaar wel ver boven de vijfhonderd komen. Thans bevinden zich in het ziekenhuis ongeveer veertig negers die naar ons toe gereisd zijn, en er op wachten geopereerd te worden. Nu kunnen we er niet meer mee volstaan, drie of vier dagen per week te opereeren. We hebben moeten besluiten, het bijna dagelijks te doen. Daar er nu voldoende artsen zijn, kan dit vereenigd worden met het houden van consultaties en het verdere werk. In de acht maanden, dat

dokter Goldschmid hier was, heeft hij reeds meer dan honderd breukoperaties verricht.

Het komt helaas ook voor, dat van ver weg menschen bij ons komen, die om een of andere reden niet geopereerd kunnen worden. Zoo kwam onlangs een door zijn kleinzoon begeleid man aan,

knaap keerde later met een gezelschap van geopereerden huiswaarts.

Tevergeefs maakte de verre tocht ook een man, die de verzwakking van zijn gezicht aan staar toeschreef en hier geopereerd wilde worden. Het gold hier echter een andere ziekte, die geen ingrijpen toeliet. Zoo moest hij met den

Nieuw aangekomen zieken.

die gehoopt had, bij ons bevrijding te vinden van een groote breuk. Daar hij een ernstige hartziekte had, durfden we de operatie niet te ondernemen. Het viel hem moeilijk, onze weigering te begrijpen. Steeds weer smeekte hij ons, hem toch op dezelfde wijze te behandelen, als anderen. Dat hij den langen weg naar zijn veraf gelegen woonplaats terug zou kunnen afleggen, daaraan viel bij den toestand van zijn hart niet te denken. Daarom hielden wij hem, die verteerde van heimwee, bij ons, tot zijn dood na eenige maanden hem verlost, terwijl wij hem, zooveel wij dat vermochten, verwenden. De

knaap, die hem hierheen gebracht had, weer huiswaarts keeren

Kort na elkaar verloren wij twee operatiepatienten aan snel verloopende tetanus. Welke verschrikkelijke dagen. Met het oog daarop hebben wij besloten alle gekwetsten en allen, die geopereerd moesten worden preventief te injecteeren met anti-tetanus-serum, wat helaas een zeer groote uitgave beteekent. Wie echter ooit een arm mensch gezien heeft, aan tetanus ten prooi, zal begrijpen, dat wij die maken moeten. Het zou ons een groote vreugde zijn, wanneer een of andere vriend van ons werk, ons met een gift te hulp

kwam, bestemd voor het aankopen van het noodige anti-tetanus-serum, dat helaas zoo duur is.

Een mooi oogenblik is het elken keer weer, wanneer een stoom- of motorboot bij ons aanlegt, welker kapitein zich liet overhalen, onze geopereerde patiënten naar het binnenland stroomopwaarts mee te nemen.

Ieder van de naar huis terugkeerenden krijgt van ons mee: mondvoorraad manioc, bananen en gedroogde visch voor meerdere dagen, een bepaalde som in kleine munten om op den langen tocht, dien ze ook te voet moeten maken, levensmiddelen te kunnen kopen, en de lieden, die hen over de rivier heen brengen, het tevoren bedongen geschenk te kunnen geven; en een aanbevelingsschrijven (in een blikken doos gesloten) aan de beambten, door wier distrikt hun weg voert. De meesten hebben met het oog op de terugreis reeds rijst opgespaard van de hun in het ziekenhuis verschaften rantsoenen en nemen die in flesschen mee. Leege flesschen kunnen zij zich in Lambarene zooveel verschaffen, als ze maar willen, daar zij hier geen waarde hebben. Meer het binnenland in wil men ze echter graag hebben en betaalt ze zelfs duur. Daarom draagt ieder huiswaarts keerende zooveel flesschen met zich mede, als hij slechts meesleepen kan.

Eindelijk zijn de negers, die wekenlang bij ons waren, in de boot gestuwd. Tot op het laatste oogenblik zijn we bevreesd, dat de kapitein weigeren zal ze allen mede te nemen. Wij houden hem aan de praat om hem af te leiden. De boot vaart.... bruine handen wenken ten afscheid. Hoe hopen we, dat de beste menschen de lange wandeling, die zij na het verlaten der boot nog af te

leggen hebben, er goed zullen afbrengen. Terug naar het ziekenhuis, waarvan het bedrijf voor een half uur stil stond!

Een vrouw, door Dr. Bonnema verlost van een groote onderlijfstumor, liet zich na de operatie de tumor door een inlandschen verpleger in het geheim aan haar legerstede brengen en sloeg met een stuk hout, dat ze onder haar bed vandaan haalde, er op los, om zich voor de vele ongemakken, die de tumor haar bezorgd had, te wreken.

Helaas komt het nog steeds voor, dat geopereerde patiënten, trots de ernstigste waarschuwing, hun verband losmaken en de operatiewond uitwasschen.

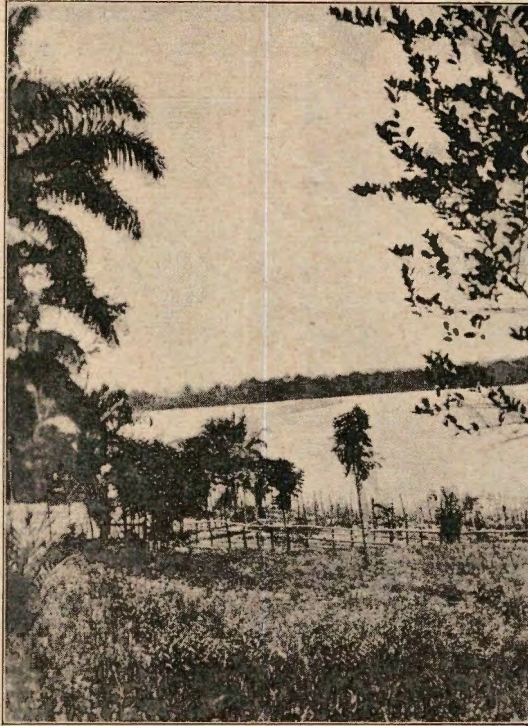
In de laatste weken hadden we bij de Europeanen, twee gevallen van de hier zoo gevreesde complexen van spierabcessen. In beide gevallen betrof het menschen, die te lang achtereen hier leefden, zonder voor herstel van gezondheid naar Europa te varen. De zieken komen met hooge koorts aan, met een abces dat aan het rijpen is diep tusschen de spieren. Eindelijk is dit rijpen zoover gevorderd, dat men het gezwel openen kan. De temperatuur daalt. Na eenige dagen stijgt ze echter weer. Een nieuw abces. Daarna nog een, en weer een. Zoo gaat het wekenlang voort. De patiënt wordt er zeer door aangegrepen. Dikwijls vermagert hij tot een skelet, zooals de heer uit Canada, die maandenlang bij ons lag, maar nu zijn bezigheden weer waarnemen kan. Bij de inboorlingen komt deze ziekte tamelijk veelvuldig voor. In den zomer verliep een geval van deze soort doodelijk.

Meermalen bracht men ons den laatsten tijd aan malaria lijdende kinderen, die reeds slaapziekte hadden en bewus-

teloos waren en die we helaas niet meer helpen konden.

Dat de vrouwen der inboorlingen steeds meer als gewoonte aannemen om vóór hun bevalling in het ziekenhuis

hij keer op keer, en zelfs nog in de morgen- en avondkoelte, langdurige afwasschingen in de rivier moet ondergaan, waardoor het kindje natuurlijk nog meer verzwakt.

Uitzicht uit het doktershuis.

te komen, toont ons, dat we het vertrouwen der bevolking gewonnen hebben. Twintig jaar geleden werd ik slechts in hoogst zeldzame gevallen door verlossingen in beslag genomen. De aanwezigheid van vrouwen met haar jongstgeborenen, geeft juffrouw Koch, die deze afdeeling verzorgt, gelegenheid, de verkeerde verpleging der moeders en der zuigelingen, die hier zulke groote offers eischt, tegen te werken. Zoo wordt hier b.v. misbruik gemaakt van het baden der zuigelingen. Is er een ziek, dan kan het voorkomen, dat

Toen kort geleden de artsen bij hun avondbezoek langs een vrouw kwamen, die 's morgens bevallen was, vonden zij haar er mee bezig, den pas eenige uren ouden wereldburger met rijstebrij te voeden.

Daar voor de negerkraamvrouwen slechts twee kleine, geheel ontoereikende vertrekken ter beschikking staan in het gebouw, dat bestemd is tot het onder dak brengen van de geopereerde patiënten, en wij dit tegenwoordig ook zelf geheel noodig hebben voor het steeds toenemend aantal dier patiën-

ten, heeft juffrouw Koch volkomen het recht aan haar zijde, indien zij verlangt dat een nieuwe, slechts voor kraamvrouwen bestemde barak gebouwd moet worden. Zodoende blijft me niets anders over, dan aan mijn voornemen, om gedurende dit verblijf in Afrika niet te bouwen, ontrouw te worden.

elk met twee bedden, één kamer met één bed en een vertrek voor het linnen-goed en de verbandstoffen.

Daar ik de timmerlui nu bij de hand had en er nog golfplaten over waren, ondernam ik meteen een ander, eveneens zeer noodzakelijk bouwwerk. Steeds beklaagden de arme bewoners der ba-

Een vrouw, die genezen is, keert naar huis terug.

Dit besluit werd mij verlicht, doordien een handelsmaatschappij, wegens den slechten toestand harer zaken, eenige barakken van golfplaten, gelegen in N'Djole, sloopte en mij het materiaal ervan voor een redelijken en billijken prijs aanbod. Toen liet ik in het droge jaargetijde een heuvel boven het ziekenhuis effenen, herstelde met mijn oude helpers August en Mafundi de golfplaten, die vol gaten en vol builen waren, zoo goed en kwaad als het kon. Toen stelde ik drie timmerlieden aan, waaronder Monenzali, die jarenlang bij ons gewerkt heeft.... En tegen het einde van September was een luchtig, muskietenvrij gebouw gereed met drie kamers,

rakken voor krankzinnigen zich er over, dat zij zooveel hadden uit te staan van de lotgenooten, die erg te keer gingen. Het bestaande gebouw is in hout uitgevoerd, omdat cement voor den nacht te koud zou wezen. Hiervan is het gevolg, dat elk gerucht in alle cellen hoorbaar is en door één onrustigen patiënt alle anderen uit hun slaap worden gehouden. En juist hadden wij er vier in deze maanden. Eén hunner trommelde dag en nacht urenlang op den houten wand zijner cel. Anderen schreeuwden, huilten en zongen. Aangrijpend was het, hoe één van hen, die in zijn jeugd koorknaap geweest was op het Katholieke zendingsstation, zoo nu en dan

stukken voordroeg -uit de Misliturgie. Alle kalmeeringsmiddelen hielpen slechts voor korten tijd. Lawaai en gezang waren in het heele ziekenhuis tot in onze woonhuizen boven te hooren. Bovendien waren alle negen cellen bezet. Wanneer er een nieuwe krankzinnige gebracht zou worden, zou ik hem niet kunnen opnemen.

Alzoo koos ik een wat verder van het ziekenhuis gelegen terrein uit, hetwelk er bovendien door een heuvel van gescheiden was, en bouwde hierop een door korte betonpalen gedragen barak van planken van hardhout, gedekt door een dak van golfplaten, ruimte biedend voor zes cellen. Om houten cellen voor krankzinnigen te bouwen, die zoo luchtig zijn, als dit aan den aquator wenschelijk is, en die tegelijkertijd voldoende soliede zijn, om het uitbreken van de zieken onmogelijk te maken, is een moeilijke taak. Wekenlang stond ik den geheelen dag op het bouwterrein en controleerde het aanbrengen van elke plank en de bijzonder lastige samenstelling van het massieve latwerk. Half November was een gebouw gereed, dat niet veel verschilde van een blokhuus uit de geschiedenis van het Wilde Westen.

Daar dit gebouw wat afgelegen ligt, moest ik er zorg voor dragen de bewoners te beschermen tegen de strijdmieren, die hen in den nacht zouden kunnen overvallen. Tot dit doel legde ik rondom de buitenste rij betonpalen een breede, maar toch geheel door het ver vooruitstekende dak bedekte strook beton aan. Op dezen steeds drogen ondergrond wordt elken avond versche asch gestrooid. Deze hinderpaal doet de strijdmieren halthouden.

Wel gebruik ik bij de cellen voor

krankzinnigen ook gaasafsluiting tegen de muskieten. Maar dikwijls maken de zieken er gaten in, evenals zij hun muskietennetten en dekens, waarin zij zich ter beschutting tegen deze insecten kunnen wikkelen, stuk scheuren. Zoo zijn, zonder dat wij daar iets tegen kunnen doen, vele van hen nacht aan nacht aan de muskieten overgeleverd. Men zou verwachten, dat zij geregeld aan malaria zouden lijden. Merkwaardigerwijze blijven zij daarvan zoo goed als geheel verschoond.

Hoe verheugen echter de rustige krankzinnigen zich er nu over, dat zij in het vervolg het lawaai en schreeuwen der anderen niet meer behoeven aan te hooren.

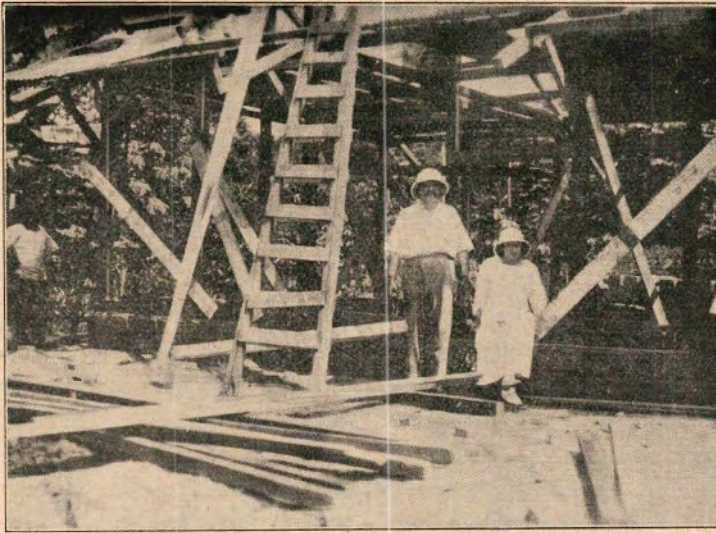
Daar ik nu toch aan het bouwen ben, maak ik ook nog een gebouw met zes verschillende vertrekken, ieder bestemd voor twee ernstige patiënten. Men kan ze beter verplegen, wanneer zij met den bloedverwant, die hen oppast, een apart vertrek hebben.

Om brandgevaar te voorkomen, verving ik in de oude, groote, dicht bij elkaar liggende barakken ook de wanden, die uit gemakkelijk brandbare okumepanken waren samengesteld, — het eenige materiaal, dat ik mij de eerste tijden kon aanschaffen voor het bouwen van het ziekenhuis —, door wanden van golfplaten, voor zoover dat nog niet gebeurd was. Wegens brandgevaar vermijd ik ook in de nieuwe gebouwen (uitgezonderd die voor de krankzinnigen) vloeren uit hout te laten maken en neem ik genoegen met vloeren van gestampt leem.

Sinds weken moet ik dus aan mijn drie collega's het medische werk bijna geheel overlaten. Slechts wanneer ik voortdurend naast de timmerlui sta, de

balken, de planken en de golfplaten voor hen uitzoek, hun alle maten voor- teeken, dat zij als het ware niets zelf te overleggen hebben, doch slechts te zagen, te spijkeren en te schroeven, gaat het werk vooruit. En wanneer de patiënten beter gehuisvest kunnen worden, vergeet ik weer mijn ontstemming

men wilden een waar raadsel. Het open- draaien leeren ze gauw. Maar steeds ge- beurt het opnieuw, dat niemand weet, hoe de waterstraal, door hen te voor- schijn getooverd, weder tegen te hou- den. Met vertwijfelde gebaren loopen ze weg, in plaats van de kraan weer terug te draaien.

Schweitzer en zijn vrouw in Lambarene.

over het weer moeten aanpakken van bouwwerkzaamheden. Hoe heb ik mij beklagd, toen ik drie jaar geleden twee maanden moest besteden voor den bouw van de groote vergaarbakken voor regenwater en voor den aanleg van een put voor het droge jaargetijde. Maar kom ik nu voorbij bewoners van ons zie- kenhuis, die bij de waterkraan of de pomp staan, dan gaat het mij door de gedachte, hoevelen van hen verschoond bleven van dysenterie, doordat ze geen vuil water uit de rivier meer drinken; en ik zwijg en verheug mij in het ge- zicht daarvan.

De waterkraan en een reservoir voor regenwater zijn voor de pas aangeko-

Van het Nijlpaard, dat zich meestal voor het ziekenhuis ophoudt, valt he- laas te melden, dat het kwaadaardig is. Woedend grijpt het voorbijvarende kano's aan, smijt ze om en zit de men- schen in het water na. Zoo heeft het een man gedood en een vrouw, die in het ziekenhuis thuis hoorde, gevaarlijk verwond. De heeren Goldschmid en Holm en ik zelf zagen eens bij lichte maan, hoe woest het op een kano af- ging, waarvan de roeiers niet op de hoogte waren met de aanwezigheid van het monster. Ter nauwernood konden de aangevallenen zich redden, door plotseling hun vaartuig te wenden. Daar het dus gevaarlijk is voor de menschen,

die na zonsondergang naar het ziekenhuis komen of huiswaarts varen, is zijn doodvonnis geteekend. Maar in het geheim wenschen wij, dat het vonnis niet voltrokken behoeft te worden, en het dier, door een voorgevoel gewaarschuwde, er de voorkur aan geeft, zijn wildheid en ondeugendheid ergens in een eenzame streek bot te vieren, in plaats van voor het ziekenhuis.

In de kranten lezen we, dat dezer dagen in Londen een conferentie gehouden wordt door alle volkeren, die koloniën in Afrika bezitten, om de wilde dieren in Afrika voor den ondergang te behoeden. Ze behoeven zich echter niet speciaal te bekommeren over het wild, dat in de oerwouden van het Ogowe-gebied huist. Die beschermen zich zelf in ontoegankelijke bosschen en moerassen, wassen geregeld in aantal en zijn op vele plaatsen een ware plaag voor de bevolking. Op tal van kapplaatsen moeten de arbeiders hun taak verrichten in een gestadigen angst voor de olifanten en gorilla's.

Het werk bij ons is thans als volgt verdeeld. In de operatiezaal heeft de heer Bonnema de leiding; naast hem opereeren echter ook de heeren Goldschmid en Holm. In het spreekuur en in de barakken voor inwendige ziekten werken de artsen naast elkander. Juffrouw Elise Stalder en mevrouw Bonnema nemen de verpleging waar in de operatiezaal en in de zaal, waar de patiënten liggen, die voor een operatie bestemd zijn. Dan werken in de andere zalen in het consultatie-vertrek en in de apotheek juffrouw Gertrud Koch en juffrouw Alice Peyer. Mevrouw Russel houdt toezicht bij het verbinden der zieken met voet-zweren, terwijl ze tevens de aanplanting beheert. Juffrouw

Emmy Hopf vervult het zware en zoo noodzakelijke ambt, om in het ziekenhuis, in de aanplanting en overal te helpen, waar het noodig is. Tevens maakt ze zich zeer verdienstelijk met het lappen en verzoelen onzer schoenen, die op de steenachtige wegen van het ziekenhuis-terrein erg gehavend worden. Een schoenmaker is er in deze streken niet. De talrijke schoenen, die gerepareerd moeten worden, naar Europa verzenden, zou te omslachtig en te kostbaar worden.

Juffrouw Ida Stettler verzorgt de keukens, den tuin en het pluimgedierte; juffrouw Jeannette Siefert de kamers, den wasch en ons viervoetig gedierte.

Juffrouw Mathilde Kottmann verricht de talrijke zaken, die met de algemeene leiding van het bedrijf in verband staan, werkt de bestellingen uit, zorgt voor de boekhouding, de correspondentie en beslecht de vele palavers, welke tusschen de in het ziekenhuis werkzame inboorlingen ontstaan.

Steeds weer komt ieder onzer tot de overtuiging, dat hij in dit klimaat veel minder in staat is veel werk te verzetten dan in zijn geboorteland. De pas aangekomenen laten zich daardoor dikwijls ontmoedigen. Zij, die reeds langer hier zijn, schikken zich in het feit en probeeren door verstandig rekening te houden met hun krachten (een kunst, die geleerd moet worden), zooveel hun mogelijk is te verrichten.

Tot het behoud onzer werkkraft draagt de koelkast, die wij sedert eenige weken bezitten, niet weinig bij. Hardnekkig had ik mij, wegens de hooge kosten, verzet tegen de aanschaffing ervan, hoewel wij allen er onder leden, voor de lessing van den hier zoo pijnigenden dorst steeds aangewezen te zijn

op lauwarm en door het voorafgegane koken flauwe water.

Daar schonk ons eenige maanden geleden een Elzasser arts, die familie van mij is, een belangrijke som geld voor dit doel. Andere daarvoor bestemde

leefd heeft, kan beseffen, welke lafenis voor ons artsen en verpleegsters een glas koel water beteekent, dat ons nu om tien- en om 4 uur beneden in het ziekenhuis wordt gebracht. Hoeveel gemakkelijker doet men zijn werk, wan-

Een lijder aan slaapziekte.

giften kwamen later. Zoo konden wij, door ingenieur Ittel uit Colmar vriendelijk geraden, een voor de tropen geschikt apparaat bestellen, dat in November aankwam. Dit wordt door een kleinen motor gedreven, die tot bereiking der benoodigde koude ongeveer twee uren per dag loopt. Nu zijn wij in de gelegenheid, zooveel etensresten, die vroeger door de warmte bedierven, te bewaren om ze later op te gebruiken. Slechts wie in de lage streken van de aequatoriale oerwouden ge-

neer men weer eenigen tijd bevrijd is van den kwellenden dorst! En dat bereikt men niet door gebruik van het gewone drinkwater, dat hier een temperatuur van 26 tot 28 gr. Celsius heeft.

Zoo weten wij alles, wat dient tot behoud van het lichamelijke uithoudingsvermogen, zeer te waardeeren. De eigenlijke kracht tot werken vinden wij echter iederen dag opnieuw in het besef der genade ons bewezen, door hier in dienst van Jezus' barmhartigheid onder de armsten der armen te mogen werken.

Dit bewustzijn is het, dat ons met elkaar verbindt. In Hem voelen wij ons boven de niet altijd geringe moeilijkheden verheven, die het werken onder de niet aan tucht gewende primitieven, met zich brengt.

En telkens weer verbinden wij met den dank aan God, die ons zulk heerlijk werk toeweest, ook dank aan de vrienden van onzen arbeid, die door hun geldelijken steun ons werk mogelijk maken.

ALBERT SCHWEITZER.

Lambarene, 17 Dec. 1933.

Een arbeids-symphonie in het Oerwoud.

—o—

Een dag daar boven verloopt als een symphonie.

Lento: Lusteloos nemen de lieden de bijlen en kapmessen, die ik hun bij de landing uitdeel, in ontvangst. In een slakkentempo gaan ze naar de plek, waar het struikgewas en de boomen omgehakt moeten worden. Eindelijk staat ieder op zijn plaats. Voorzichtig vallen de eerste slagen.

Moderato: Bijlen en kapmessen hakken in buitengewoon langzaam tempo, tevergeefs tracht de dirigent den maatslag te versnellen. De middagpauze maakt een eind aan dit vervelende gedeelte.

Adagio: Met moeite heb ik de menschen in het zoele bosch weer aan den arbeid gezet. Er is zelfs geen zuchtje wind. Van tijd tot tijd hoort men een bijlslag.

Scherzo: Een paar grappen, waartoe ik me in vertwijfeling opwind, slaan in. De stemming wordt levendiger. Vroolijke woorden klinken over en weer. Een

paar lui beginnen te zingen. Het wordt ook reeds iets koeler.

Een zuchtje strijkt langs de rivier door het kreupelhout.

Finale: Vroolijkheid heeft zich van allen meester gemaakt. Het ellendige woud, de oorzaak, dat ze hier allen moeten staan, inplaats van rustig in het ziekenhuis te mogen zitten, zal het moeten ontgelden. Wilde verwenschingen schreeuwt men het toe. Lachend en schreeuwend gaat men het te lijf. Bijlen en kapmessen hameren om strijd. Nu moet geen enkele vogel opvliegen, geen eekhoorntje zich vertoonen, geen vraag gedaan, geen bevel gegeven worden. Bij de geringste afleiding zou de tooverban verbroken worden. De bijlen en kapmessen zouden dan weer tot rust komen, en de lieden zouden, over wat er gebeurde of wat ze hoorden, met elkaar babbelen en niet meer aan het werk te krijgen zijn.

Gelukkig komt er geen afleiding. Het lawaai duurt voort. Als deze finale slechts een goed half uur duurt, is de dag niet verloren. En ze houdt aan tot ik „Amani, Amani”, (genoeg, genoeg) roep en het werk voor heden geëindigd verklaar.

(Uit: „Bouwen in het Oerwoud”).

ALBERT SCHWEITZER.

Europeesch bijgeloof in Afrika.

—o—

De negers houden zich druk bezig met een Europeeschen „toovenaar”, die de heele Westkust bereist en ook in Kaap Lopez voorstellingen geeft. Hij houdt ook spreekuren, waarin hij tegen honararium de toekomst voorspelt en inlichtingen geeft over verloren voorwerpen. Tot nu toe waren slechts die

negers met het welig tierende moderne bijgeloof der blanken bekend, die de Europeesche dagbladen lezen. Hoe menigmaal reeds vroegen „intellectueelen” mij inlichtingen over de advertenties van helderzienden en waarzegsters uit Europeesche hoofdsteden. Nu zendt het Europeesche bijgeloof zelfs zijn vertegenwoordigers naar de negers toe.

Wat maken wij, die bij de inboorlingen steeds tegen het bijgeloof opkwamen, nu een vreemd figuur.

„De blanken hebben toch ook toove-naars”, zegt een inboorling tot mij.

„Waarom hebben de zendelingen en u dat voor ons verzwegen?”

De zegetocht van het Europeesche bijgeloof in de koloniën is een gebeurtenis van verbazende draagwijdte. Onze geestelijke autoriteit, die door den oorlog al zeer geleden heeft, krijgt hierdoor opnieuw een geweldigen stoot. De schrandere inboorling ergert er zich over, dat er bij ons ook nog bijgeloof heerscht; maar het heidensche bijgeloof juicht over den onverwachten bondgenoot, die het van over de zee te hulp komt. Reeds nu buiten Europeanen, die het bijgeloof als een beroep uitoefenen, de negers uit. Inboorlingen uit onze omgeving en daaronder ook inlandsche verplegers uit mijn ziekenhuis, hebben een prospectus ontvangen van zoo'n Europeeschen zwendelaar. Daarin verzocht men hun, een vlokje van hun haar, onder bijvoeging van vijftig franc, op te zenden en hun geboortedatum op te geven, om hun horoscoop te kunnen trekken. Ze zouden dan een vi-magi, talisman, ontvangen, die beantwoordt aan het voorhen in aanmerking komend teeken van den zodiak. In het antwoord moeten ze

vermelden, of ze een talisman wenschen om goede zaken te maken, of voor geluk in de liefde of voor een goede gezondheid of voor geluk in het spel. Er wordt er ook een aangeboden, die op elk gebied goede resultaten waarborgt. Doch deze kost belangrijk meer dan de andere.

Twee mijner inlandsche verplegers komen verheugd naar me toe, nu ze de voordeelen van deze geheimzinnige kennis deelachtig kunnen worden. Meteen vragen ze om voorschot, om de gewenschte opgaven en het verlangde geld met de eerstvolgende post te kunnen verzenden.

Een komt tot zijn spijt tot het besef, dat hij zijn geboortedatum niet kent. Maar hij hoopt, dat de astroloog door het bijgevoegde haar toch zijn horoscoop trekken kan. Ik vrees, dat zij, ondanks mijn inlichtingen en ondanks het geweigerde voorschot, toch op het prospectus geantwoord hebben.

(Uit: „Bouwen in het Oerwoud”).

ALBERT SCHWEITZER.

De eerste grondslag voor Cultuur.

—o—

Indien ik iets te zeggen had, zou geen neger lezen of schrijven mogen leeren, zonder tegelijkertijd leerling te zijn in een of ander handwerk. Geen ontwikkeling van het verstand zonder gelijktijdige ontwikkeling der handvaardigheid. Slechts zoo legt men een gezonde basis voor vooruitgang.

Hoe belachelijk komt het me voor, als ik lees, dat Afrika voor de beschaving ontsloten wordt, daar er een spoor door heen gaat, de automobiel tot daar doordringt en een vliegtuigdienst daarheen tot stand komt. Daarmee is nog niets

bereikt. „In hoeverre worden de negers flinke menschen?” Dit is het eenige, waarop het aankomt. En flink en bruikbaar worden ze door religieus en zedelijk onderricht en door het handwerk. Al het ander heeft pas zin, als deze grond gelegd is.

En van alle ambachten is dat van den zager weer het gewichtigste. De zager maakt uit de stammen planken en balken, waarvan bewoonbare huizen gebouwd kunnen worden. Vóór er zaagmolens waren, hebben onze voorouders balken en planken met de hand gezaagd. En als de negers niet denzelfden weg gaan, zullen ze wilden blijven, al moge de een of ander als schrijver geld verdienen, om voor zijn vrouw zijden kousen en schoentjes met hooge hakken uit Europa te laten komen. Beiden, zoowel als hun nakomelingen, zullen steeds in bamboehutten blijven wonen.

Om balken en planken uit een boomstam te zagen, legt men dezen over een twee meter diepen en vier meter langen kuil. Met een lange, rechte zaag wordt hij dan door twee zagers onder handen genomen, waarvan de eene op den boom, de andere in den kuil staat. De weg, die de zaag moet gaan, is door duidelijk sprekende lijnen op de boven- en onderzijde van den boomstam afgeteekend. De kunst bestaat daarin, nauwkeurig loodrecht te zagen en boven en beneden op de streep te blijven. Dit vordert eenige oefening. Twee goed in het werk aan elkaar gewende zagers kunnen per dag ongeveer tien planken of balken gereed krijgen.

Dit voor dit land zoo waardevol werk wordt zeer geminacht, daar het te eenvoudig is en te vermoeiend. Daardoor leven de menschen in ellendige hutten,

terwijl ze in huizen van mahoniehout konden wonen.

(Uit: „Opnieuw naar Lambarene”).

ALBERT SCHWEITZER.

Mijn adres.

Het beste is, de brieven en postzaken aan mijn adres in Europa te richten: *Günsbach* bij *Münster*, Elzas, vanwaar mij alles prompt en op de zekerste wijze wordt toegezonden. Kommen de brieven direct naar Lambarene, dan moeten zij mij, als ik ondertusschen voor herstel naar mijn woonplaats teruggekeerd ben, weer naar Europa nagezonden worden, waardoor niet alleen een groote vertraging ontstaat, maar het ook kan voorkomen dat het problematisch is, of ze in mijn handen komen. Tusschen Europa en Lambarene heeft een brief dikwijls gelegenheid, zoek te raken.

Giften.

Giften in geld of in chèque's *niet* naar Lambarene zenden! Voor Holland kunnen giften op het postgironummer 28469 van *J. Eigenhuis, Vonderlaan 22 Apeldoorn* gestort worden, met vermelding s.v.p. van het doel. Deze verzorgt voor Holland de zaken, het Ziekenhuis betreffende, ook de financieele.

Postpakketten.

Postpakketten kunnen naar Lambarene geadresseerd worden, met een nauwkeurige, in het Fransch gestelde douaneverklaring; de waarde der zending in Fransche francs aangevend. S.v.p. goed adresseeren en goed verpakken! Geen kartonnen dozen, maar een houten kistje gebruiken! In het algemeen is het

echter beter, de zaken te zenden aan Mevrouw *Emmy Martin, Speichergasse 2, Straatsburg.*

Vrachtzendingen.

Directe vrachtzendingen naar Lambarene zijn niet mogelijk, wegens de speciale verpakking voor de tropen en de ingewikkelde douaneverklaring. Alle zendingen moeten door de expediteurs geschieden, die mijn zaken gewoonlijk verzorgen en de inklaring in Port Gentil door hun agenten doen bezorgen. Daarom verzoek ik U alle als vracht te verzenden zaken te adresseeren aan: Mevr. *Emmy Martin, Speichergasse 2, Straatsburg.* Gaarne Mevr. Martin *tevoren* van de voorgenomen *zending* op de hoogte stellen.

Wat mij in de eerste plaats van dienst kan zijn.

Bijzonder dienstig zijn mij vooral: oude dekens van allerlei soort, ook als ze stuk zijn, allerlei gebruikt linnen, ook als het gesleten is.

Vleesch-conserven, sardines, groenten en vruchten in blik, gedroogde groenten en vruchten, melk in blik, olie in flesschen of blik, verbandstoffen, watten.

Zulke giften kunnen steeds gezonden worden aan: Mevr. *Emmy Martin, Speichergasse 2, Straatsburg.*

Van apothekersfleschjes en gewone blikken dozen en glazen buisjes ben ik nog ruim voorzien, zoodat ik verzoek, mij die voorloopig niet meer te sturen.

Inlichtingen.

Inlichtingen over alles wat mijn werk en mijzelf betreft, verstrekt mevrouw *Emmy Martin, Speichergasse 2, Straatsburg.* Brieven aan mevr. Martin kunnen

ook naar *Günsbach bij Münster* (Elzas) geadresseerd worden. Mevr. Martin is zoo vriendelijk, de zaken van het Ziekenhuis in Europa te behartigen.

Verzoek om toegevendheid.

Op menige vriendelijke gift en brief heb ik verzuimd te antwoorden. Wees s.v.p. wat toegevend. Door het vele werk, dat ik te verrichten heb, zal ik nog wel langer daarin achterstallig blijven. Maar ik ben voor alle brieven heel dankbaar. Hoe vaak schenkt een vriendelijke brief mij weder frisschen moed voor den arbeid.

Verzoek om duidelijk schrift.

Ik verzoek allen, die mij schrijven, hun naam en adres duidelijk te schrijven. Het komt wel voor, dat ik voor een ontvangen gift niet kon bedanken, wijl ik, trots het aanwenden van alle moeite, naam en adres niet ontcijferen kon.

Karakter mijner onderneming.

Mijn onderneming is geheel onafhankelijk en zelfstandig. Ze ontvangt noch van eenig zendinggenootschap, noch van eenige regeering ondersteuning. Ze is bedoeld als een liefdedaad van menschen in Europa, wien de nood der van geneeskundige hulp verstoken zieken uit verre landen ter harte gaat, en ze hoopt op een offer van dankbaarheid der zieken, die in Europa door geneeskundige hulp gered werden.

ALBERT SCHWEITZER.

Schweitzer als medicus.

In een pas verschenen boekje „Albert Schweitzer, eine Würdigung, heraus gegeben von Camille Schneider“ (Verlag Heitz & Co., Strassburg) komt een buitengewoon interessante bijdrage voor van den chirurg dr. Victor Nessmann, een van Schweitzers vroegere medewerkers, getiteld „Le médecin Albert Schweitzer“. We ontleenen er het volgende aan:

„Schweitzer is een waar geneesheer! Wie hem kept, wie hem heeft gezien, kan daaraan niet twijfelen!..

Er straalt van hem in de hoogste mate dat fluide uit, dat den zieke vertrouwen inboezemt alleen door hem te zien. Tal van zijn patiënten verzekerden me dit. Maar zijn succes is niet alleen te verklaren door het groote vertrouwen, dat hij inboezemt. Hij bezit behalve een degelijke medische ontwikkeling, een belangrijke beroepservaring, die u wel moet verbazen, als ge U indentkt, dat hij slechts een deel van zijn leven aan de medische studie en praktijk heeft kunnen wijden. — Eén trek heeft me bijzonder getroffen bij hem. Hij gaat zoo op in zijn patiënt, dat hij zelfs diens lijden met hem meevoelt, zonder nochtans de helderheid van zijn oordeel te verliezen. Als we ernstige gevallen hadden, dan rimpelde zich zijn voorhoofd zorgelijk en hij hulde zich in een somber stilzwijgen. — Hij was een en al vreugde, als een geopereerde het goed maakte. Hij liet geen gelegenheid voorbijgaan, om zijn jonge assistent-chirurgen aan te moedigen. Als we hem mededeelden na een maagoperatie, dat de zoo zeer gehoopte eerste teekenen van darmbeweging bij

onzen geopereerde waar te nemen waren, dan was hem dat een feest....

Vele patiënten lijden aan nicotinevergiftiging. Om hen te genezen, is het voldoende hun het gebruik van tabak te verbieden. Maar dat is veel te eenvoudig en dus ongeloofwaardig voor de mystieke hersenen van den inboorling, die zijn ziekte altijd terugbrengt tot vergif of den „worm“, die aan zijn lichaam knaagt. Hij eischt met heftige kreten het „biang“, het geneesmiddel. Wat doet Schweitzer? Hij geeft den zieke een flesch met een gekleurde vloeistof, die zoo mogelijk een verdacht geurtje heeft. — „Het is een krachtig werkend middel“, verklaart hij den zieke, „dat je zeker zal genezen. Maar haal het niet in je hoofd tabak te rooken, zoolang je dit medicijn inneemt. Je zoudt dan nog veel erger ziek worden“. Hij beveelt den patiënt nog eens bijzonder aan, onmiddellijk terug te komen, als hij bij toeval eens tot rooken vervallen mocht. Een heilzame vrees belette dan den inboorling zich verder met nicotine te vergiftigen, terwijl hij trouw zijn drankje innam, dat slechts.... zuiver water was met enkele druppels kleurstof en een korreltje van een chemisch zout, dat een smaakje aan het drankje moest geven. De zieken waren altijd heel voldaan over de verbazende uitwerking van hun „medicijn“ en kwamen steeds om een nieuw. Dan waren we er meteen zeker van, dat ze hun kuur van onthouding van nicotine goed volgden....

De Werken van Albert Schweitzer.

AAN DEN ZOOM VAN HET OERWOUD

Ervaringen en opmerkingen van een arts in het oerwoud van aequatoriaal Afrika. Vijfde druk. Geïllustreerd. f 1.90, geb. f 2.50.

OPNIEUW NAAR LAMBARENE

Nieuwe ervaringen en opmerkingen van een arts in het oerwoud van aequatoriaal Afrika. Tweede druk. Geïll. f 1.90, geb. f 2.50.

BOUWEN IN HET OERWOUD

Nieuwste ervaringen en opmerkingen van een arts in het oerwoud van aequatoriaal Afrika. Geïllustreerd. f 1.50, geb. f 1.90.

UIT MIJN JEUGD

Derde druk. f 1.—, geb. f 1.50.

HET CHRISTENDOM EN DE WERELDGODSDIENSTEN

Tweede druk. f 1.50, geb. f 1.90.

VERVAL EN WEDEROPBOUW DER CULTUUR

Cultuur-philosophie: Eerste deel. f 1.90, geb. 2.40.

CULTUUR EN ETHIEK

Cultuur-philosophie: Tweede deel. f 4.50, geb. f 5.25.

UIT MIJN LEVEN EN DENKEN

f 3.—, geb. f 3.75.

Van de hand van JAN EIGENHUIS, die de Nederlandsche bewerking verzorgde van de meeste werken van Schweitzer, verscheen nog een biographie: ALBERT SCHWEITZER. f 2.90, geb. f 3.50.

Vrienden van Albert Schweitzer, door het koopen van deze werken steunt gij den arbeid van dezen man, die zich tot taak stelde zijn leven te wijden aan al wat lijdt in de oerwouden van Centraal Afrika. Zijn werk wordt voor een belangrijk gedeelte gesteund door de opbrengst van zijn boeken.

Verkrijgbaar alom in den boekhandel.

UITGAVEN VAN H. D. TJEENK WILLINK & ZN. N.V., HAARLEM.